

ORAL HISTORY

ROZHOVOR S NOVODOBÝM VOJNOVÝM VETERÁNOM, KAPITÁNOM V ZÁLOHE ING. MARTINOM MIKLANOM

PETER CHORVÁT – KATARÍNA MINÁRIKOVÁ

FOB (Forward Operational Base) Tarin Kowt, provincia Uruzgan, Afganistan 16. júna 2013 o 5:30 ráno. Záber zo strelnice smerom mimo základňu s horským masívom v pozadí.

Ako by ste charakterizovali svoju vojenskú kariéru chronologicky do odchodu na zahraničnú misiu?

Podobne ako veľká časť vojakov z povolania, neskôr profesionálnych vojakov, som aj ja absolvoval štúdium na Vojenskej akadémii Slovenského národného povstania v Liptovskom Mikuláši,¹ kde som končil na Fakulte logistiky. Potom som nastúpil k útvaru v odbornosti, ktorú som pôvodne študoval. To bolo to výstrojné zabezpečenie, tak sa to svojho času nazývalo. Dlhé roky som sa venoval tejto profesii a postupne, ako prichádzala reorganizácia, tak sa reorganizoval aj môj odbor. S tým sa menili

a reorganizovali aj funkcie, ktorými som postupne prechádzal. Keď si tak v rýchlosti spomeniem, pracoval som na oddelení, ktoré sa venovalo príprave cieľov síl a plánovaniu. Náš útvar – základňa logistickej podpory – bol zahrnutý v cieľoch ozbrojených síl, hlavne teda naše prápory. Tam sme vlastne pripravovali podklady pre samotné naplnenie cieľov síl. Neskôr som prešiel do osobného štábu veliteľa brigády, kde som pôsobil ako pobočník veliteľa, dôstojník pre styk s verejnosťou a zároveň aj ako správca posádky. Mal som, samozrejme, aj ďalšie pridružené funkcie, ktoré mi boli napísané „tabuľkovo“. Keď sa po rokoch moje veliteľstvo presťahovalo do Trenčína, lebo toto všetko bolo v Hlohovci, tak som pôsobil opäťovne v logistike vo funkcii náčelníka

¹ V súčasnosti Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika v Liptovskom Mikuláši.

centra materiálového manažmentu. A v podstate som po niekoľkých rokoch opustil logistiku a prešiel som na stálu zmenu na Veliteľstvo síl výcviku a podpory. Celý môj dovtedajší profesionálny čas, laicky povedané, som sa snažil dostať na misiu.

Čiže to bol váš sen?

V podstate áno, mňa to zaujímalo z viacerých hľadísk. Jednou vecou bolo, že ma zaujímala práve práca v medzinárodnom prostredí kooperujúcich armád, chcel som vidieť tie „iné“, resp. „ich“ spôsoby. Prešiel som niekoľkými kurzami, kde sa už prechádzalo na systém plánovania alebo fungovania štábu v rámci štandardov NATO. Ďalšou vecou bolo to, že som chcel využiť svoje jazykové schopnosti. A samozrejme, čo asi málokto prizná, bol to jediný spôsob, ako som si mohol ako profesionálny vojak finančne „prilepšiť“. Takže to bol tiež jeden z dôležitých faktorov. Ďalej, chcel som si vyskúšať aj niečo iné. Bola to možno aj taká výzva, či na to človek má, či to dokáže, či je moja angličtina dostatočne dobrá na to, aby som to zvládol. Myslím si, že asi tak 99 percent vojenských profesionálov má podobnú motiváciu.

Predpokladám, že keď ste sa chystali na misiu, tak boli mnohí vaši kolegovia, ktorí tam takisto chceli ísť. Vznikala tam nejaká konkurencia?

Jasné, konkurencia bola.

Alebo aj taká nezdravá závisť?

[Smiech] Asi hej. Ja si myslím, že hej. Ja som ale povahovo asi trochu odlišný. Pochopiteľne, že keď som neprešiel výberom, tak ma to mrzelo. A cez ten výber som neprešiel viackrát.

Viackrát sa vám to nepodarilo?

Áno, párkrát sa to, bohužiaľ, stalo. Nebolo to hneď na prvýkrát. Nemusím o tom príliš hovoriť, ale bol som z tých neúspechov trochu frustrovaný. Nemám však v povahe vyslovenú závisť. Nedá sa teda povedať, že by som niekoho neznášal za to, že sa tam dostal, že ma vyšachoval z hry. Ale zamrzelo ma to, to je jasné.

A tieto výbery, ktorými ste prešli, predbežne neúspešne, sa týkajú ktorých rokov?

Hm... to bolo tak po roku 2000, ale to by som sa musel presne pozrieť do vlastných poznámok. Priznám sa, že asi tak od roku 2005 som sa začal mimoriadne snažiť, aby som sa tam dostal, aby sa to podarilo. Dovtedy to bolo limitované aj tým, že nadradení v zásade nesúhlasili s tým, aby ma zaradili do databázy.

Kolko bolo tých výberov, na ktorých ste boli? Napríklad 10 – 15?

Toľko nie, tak možno 5 – 6 výberov.

A všetky boli neúspešné?

Boli tam aj úspešné výbery. To je pravda. Tam sa totiž nevyberal len ten jeden kandidát, väčšinou sa vyberali dvaja. Jeden ako náhradník a v niektorých prípadoch, rok si fakt nepamätám, to išlo o pozíciu v Afganistane na veliteľstve v Kandaháre na veliteľstve RC – South,² tam sme boli dvaja kandidáti. Už sme prechádzali aj prípravou, absolvovali sme „sito“ a po posledných pohovoroch bol vybratý môj protikandidát. Takže áno, zamrzelo to, ale vzhľadom na to, že sme sa poznali dlhé roky a stále sme kamarátmi, tak som to bral tak, že v poriadku, vyšlo to jemu, ja to skúsím znova nabudúce. Nebral som to fatalisticky. O jednu nomináciu som prišiel z rodinných dôvodov, vtedy som mal veľmi ťažké obdobie, rozvádzal som sa. Takže tam to bolo skôr v dôsledku tohto, rozvod na mňa nemal dobrý vplyv. Ale v konečnom dôsledku sa mi napokon podarilo dostať na samotnú misiu. To bolo pre mňa dôležité.

V čom spočívali samotné testy?

Čo sa týka testov, tak okrem lekárskeho testov sa robili aj psychologické posudky. Testy si už veľmi nepamätám. Viem, že sme veľa kreslili, písali. Priznám sa, že úplne neviem, na základe akých kritérií vyberali.

² RC South – Regional Command South – Veliteľstvo južnej oblasti ISAF.

Ja osobne som nikoho nikdy na takúto misiu nevyberal. Tak na toto sa mi v zásade ťažko odpovedá.

Aké konkrétne boli predpoklady na prijatie do misie?

Keď sa človek dostal už do užšieho výberu, musel spĺňať kritéria: absolvované kurzy, ďalej stupeň jazykovej prípravy, pričom každú misiu malo na starosti iné z veliteľstiev – to sa tiež v priebehu času menilo. Človek, keď už bol vo výcviku, tak si samotní budúci velitelia kontingentov posudzovali vybraných ľudí, napr. aj z hľadiska interoperability, komunikácie, vzťahov, ako dokážu fungovať medzi sebou a na základe toho bol finálny výber. Nebolo to vyslovene o tom, že by som písal len nejaký test. Ja si to najviac pamätám z tej poslednej skúsenosti, kde tím, v ktorom som pôsobil, prešiel sériou výcvikov – či už to bolo vo Výcvikovej jednotke vojenských misií v Martine – VJVM, ktorá, myslím, funguje dodnes. Tu bola samozrejme aj teoretická príprava z rôznych oblastí, zároveň boli aj praktické nácviky a okrem toho aj „terén“. Tam sa už konkrétne ukazovalo, ako by fungoval ten tím. A v rámci toho sa tiež veliteľ tímu rozhodoval, v akom zložení by tento tím fungoval čo najefektívnejšie. Ale toto je hlavne otázka pre ľudí, ktorí sa podieľali na výberoch. Ja som bol v tomto prípade v pozícii subjektu, ktorý bol pozorovaný.

Áno, rozumiem. A teda sa to podarilo v roku?

2012.

Neskôr ste dostal aj avízo, že môžete ísť a súhlasil s tým aj váš veliteľ...

Už tým, že ma na ten výcvik veliteľ pustil, nemal veľmi na výber. A potom mi bolo povedané, že som bol vybraný, aby som bol súčasťou tímu. Bola to decembrová rotácia.

Ako dlho trval ten výcvik? Boli to mesiace?

S prestávkami... ono tam bolo toho viac, bola príprava v Martine päť – šesť týždňov,

potom príprava v Join Multinational Readiness Center v meste Hohenfels v Nemecku – JMRC Hohenfels. Tej som sa nezúčastnil, pretože som túto prípravu už predtým absolvoval. Bolo bežné, že sa niekto tých príprav zúčastňoval viackrát a nakoniec nešiel.

Poznáte osobne aj také prípady

Hm. Osobne nie, ale je možné, že sa to mohlo stať. Treba brať do úvahy, že bol svojím spôsobom pretlak záujemcov. Ja som bol v tom období už kapitán a kapitánov bolo v ozbrojených silách veľké množstvo, avšak funkcií pre kapitánov bolo menej. Nehovorím, že všetci kapitáni chceli ísť na misiu... Nastávala tam skôr opačná situácia: nemali dostatok ľudí a tí vybraní potom museli častejšie rotovať. Čiže po nejakej povinnej dobe, ktorú museli stráviť doma, boli na misiu poslaní opäť. Väčšinou išlo napríklad o strážne jednotky v Afganistane, tam rotovali celé jednotky v rámci praporev. Pretlak záujemcov určite bol. Plus tam bol ešte ďalší výcvik, ktorý sa týkal streľby pri vojenskej polícii v Hronseku, ale tam som tiež nebol, keďže podobný výcvik som už takisto absolvoval predtým. Nakoniec bolo záverečné sústreďenie v Martine vo VJVM, ktoré to celé zastrešovalo. Potom bolo už samotné vystrojenie atď., ale vtedy už bol tím jasne daný. Náhradníci boli aj v dôsledku toho, že na poslednú chvíľu sa mohlo niekomu niečo stať. Viete, dostanete napríklad zápal slepého čreva dva dni pred odletom, alebo si zlomíte nohu na bicykli. Práve preto tam museli byť vždy aj náhradníci, aby mohlo v takýchto prípadoch prísť k rýchlej výmene.

Ako reagovala vaša rodina na rozhodnutie ísť do Afganistanu?

No, rodina... (pauza). Ja som bol v tej dobe už rozvedený, mal som priateľku a tá to nejako extra neprežívala, keďže pracovala tiež v armáde. Zvyšok rodiny z toho nebol úplne nadšený, najhoršie to znášala mama. Predsa len, mama je mama. V konečnom dôsledku však toto moje rozhodnutie rodičia akceptovali. Môj otec je síce bývalý vojak, ale tiež

z toho nebol extra nadšený. Chcelo to nejaké prípravy, človek sa musel zabezpečiť. To sú tie momenty, keď premýšľate nad tým, že treba asi napísať aj závet...

To je dosť fatálne, nemyslíte?

Je, ale aj takto som uvažoval. Moje rozhodnutie ísť na misiu pritom nebolo emotívne. Stať sa mi môže niečo aj teraz, keď lietam po svete zo súkromných dôvodov a cestujem. To riziko tu stále je. Keď som tam už bol, komunikoval som stále s rodinou, vedeli o mne, ale, samozrejme, že najšťastnejší boli, keď som sa vrátil domov.

Aké ste v roku 2012 mali vedomosti o Afganistane a ako ste si tú misiu predstavovali?

Vedomosti sme mali dobré, vzhľadom na absolvovanú prípravu. Neboli sme prvý tím, ktorý tam ide, a fungoval tam „lessons learned“. Pripravovali nás ľudia, ktorí tam už predtým pôsobili. Ale aj veliteľ tímu, s ktorým som tam išiel, tam predtým bol, takže sa informácií o práci, prostredí a základni dostalo na Slovensko dostatok. Samozrejme, že situácia sa dokáže veľmi rýchlo zmeniť, no čo sa týkalo klimatických podmienok, kooperácie, fungovania, to sme všetko vedeli. Všetko, samozrejme, závisí od zahraničných armád. Rovnako aj ľudia od nich v zahraničí rotujú.

A zaujímalo vás napríklad, kto bol vtedy aktuálne v Afganistane pri moci?

My sme veľmi vonkajšiu situáciu neriešili, držali sme sa viac-menej v rámci základne. No myslím, že vtedy bol prezident Hámid Karzaj. Ja som bol vtedy súčasťou už poradného tímu Military Advisory Team pre prápor logistiky CSS Combat Service Support – prápor afganskej armády, boli sme poradcami a s Afgancami sme pracovali na dennej báze. Čo sa týka civilného sektoru, mimo základňu sme sa nepohybovali vôbec, ak nerátam pohyb vo vzdušnom priestore. Do mesta sme tiež nechodili, nemohli sme. Mali sme interakciu len s afganskými vojakmi a s ľuďmi, ktorí sa starali o bežný chod

základne. Upratovacie služby a podobne robili miestni. Ale vzhľadom na ich neznalosť angličtiny a to, že my sme nehovorili ich jazykom, čo boli buď paštu alebo dari, tak sme sa s nimi okrem bežných fráz vôbec nebavili o politike alebo iných veciach. Existujú pritom reálne kultúrne varovania, čo sme sa dozvedeli aj v rámci našej prípravy. Inak, výborne to majú spracované Američania, ktorí majú na to všelijaké brožúrky, mám ich pár odložených. A sú tam publikované presne také varovania pre ich vojakov, aby vedeli, čomu sa vyvarovať. Základom bolo napríklad nebaviť sa s nimi o náboženstve. V podstate človek, ktorý sa bude s tebou priateľsky rozprávať, keď popijete kávičku, a začnete sa baviť o náboženstve, sa vzápätí zmení na niekoho agresívneho. Oni ku svojej viere pristupujú inak a môžu veľmi citlivo reagovať na niečo, čo nemusí byť pre nás v Európe problémové. Ale oni to môžu brať ako hlbokú urážku a môžu byť hlboko dotknutí a v tom lepšom prípade už s tebou nebudú chcieť pracovať. A pre poradcu to znamená, že keď s tebou kolega nechce pracovať, akoby si skončil, lebo nemáš s kým pracovať... (smiech). A aj toto všetko bolo súčasťou prípravy a všetky informácie od našich vojakov alebo zo spojeneckých zdrojov sa stali takým jednotným balíkom pre nás, čomu sa vyvarovať, čo nerobiť. Ale to sa netýkalo len tejto oblasti. Napríklad príprava prihliadala aj na zdravotné hľadisko, predsa len je tam hygiena na úplne inej úrovni, ako sme zvyknutí u nás. Zdravotné riziká ohľadne niektorých chorôb sú tam omnoho vyššie. Tam sa musíte v rizikovejšom prostredí správať inak. Hlavne sa však nesmiete správať tak, aby ste ich urazili. Toto zdravotné a spoločenské hľadisko teraz spájam. Viete prečo? Poviem taký príklad, je tam napríklad veľké riziko, že dostanete žltáčku niektorého typu, prípadne tú najnebezpečnejšiu, ale v rámci spoločenského styku podáte ruku kolegovi – Afgancovi a nemôžete si byť istý, aké to bude mať následky. No keby ste najprv prvé vytiahli sprej a vydezinfikujete si ruky, môžete ho uraziť na smrť. Takže skôr si dáte od toho momentu pozor,

aby sa vám nedostalo niečo nebezpečné na ruky a potom do úst. Nechcete ich skrátka uraziť. A to je len zlomok toho, ako bolo treba reagovať. Majú úplne inú mentalitu, na to sa musel človek tiež pripraviť. Oni majú na všetko čas, nefunguje to tam ako u nás v Európe, že keď sme dohodnutí na 9:00 hod., tak 8:55 hod. tam už všetci budú. Oni sa napríklad dohodli na 9:00 hod. a prví začali prichádzať o 9:30 hod. Pamätám si na moje prvé stretnutie s afganskými vojakmi počas výcviku v JMRC v Hohenfelse, tak práve na 9:00 hod. sme mali vypísané cvičenie na mapách, o pol desiatej alebo o trištvrte na desať prišli prví dvaja Afganci alebo traja. Do hodiny sa všetci nejako zišli a o 11-tej prišiel ich veliteľ a konštatoval, že „trošku“ mešká. Dve hodinky sú pre nich „trošku“. Časom sa to aj zlepšilo, ale jednoducho na tú inú mentalitu sa musí človek pripraviť. Nemôžete im podliezať, ale nemôžete byť na nich ani príliš tvrdý, treba vedieť nájsť taký zlatý stred, ako s nimi kooperovať. Keď ich nahneváte, pracovať s vami už nebudú.

A vy ste prišli na to, že sa dá v podstate fungovať aj takto, ako oni fungujú, že dve hodiny sú „v pohode“?

Keby som tak mal fungovať doma, tak sa zbláznim (smiech).

Ale oni s tým boli v pohode a celý život tak žijú...

Oni tak nejako normálne fungujú dodnes a ešte aj dlho fungovať budú. To je ich mentalita. S tým sa nedá nič robiť.

Keď ste cvičili miestnych vojakov, tak kto tam bol ich jednoznačný nepriateľ?

Takto, ja som ich priamo necvičil. My sme boli v tej dobe poradcovia a už sme len dohliadali na to, aby si oni vojakov cvičili sami. Už sme len niektoré veci „dolaďovali“, s niečím im pomohli, ale inak už fungovali sami. Naším nepriateľom bol v tej dobe Taliban a myslím, že aj pre väčšinu z afganských kolegov. Ja som robil poradcu dôstojníkom zo štábu, v rámci nášho tímu sme mali poradcov pre rôzne oblasti.

Veliteľ tímu pracoval s veliteľom praporu. Dôstojník pre S-1 (slangovo „S jednotkár“)³ riešil veci s personalistom. Ja ako dôstojník pre S-2/3, teda „S dvojkrát“ a „S trojkár“) som riešil vojskové spravodajstvo, operácie a plus som mal na starosti výcvik. Ale išlo tam skôr o to, aby si oni sami plánovali výcvik, nie že ja im naplánujem a ja ich cvičím. Prepáčte, že to stále opakujem. Dohliadal som na to, ako si robia plány výcviku, akej sú kvality, či spolupracujú atď. Boli tam aj kontraktorské firmy, čo boli väčšinou bývalí vojaci, cvičili ich v rôznych oblastiach. Prápor mal rôzne typy výcvikov od streleckého, cez spojársky, vodičské kurzy atď. Keďže to bol logistický prápor, mali v rámci neho veľa nákladných vozidiel, lebo riešili zásobovacie-logistické konvoje v rámci brigády. Vždy to bola ponuka kurzov, z ktorých si už oni vyberali. Aktivitu poradcov sa robili na viacerých úrovniach. Napríklad dvaja odborníci z austrálskeho tímu riešili výcvik celej brigády a potom to „padalo“ nižšie. My sme teda na to dohliadali, aby ten plán mali a aby sa ho zúčastnili. V prípade, že boli nejaké špeciálne veci, tie sa riešili samostatne. Spomínam si na jeden prípad, keď sa zistilo, že majú problém s jedným typom veľkorážneho guľometu, týkalo sa to hlavne jeho údržby. Spravil sa ad hoc mimoriadny krátkodobý kurz servisu a údržby týchto zbraní a dôkladne sa spravila defektácia. Guľomety totiž používali počas presunu s konvojmi. Pokiaľ ich nemali funkčné, bol to len „placebo efekt“. Po defektácii sa tri zbrane vyradili ako nefunkčné. Na kurze sa naučili, ako sa majú o tieto zbrane vlastne starať. Potom sa urobili streľby. Tak toto bol taký výcvik, ktorý sa uskutočnil pomimo dlhodobých plánovaných výcvikov.

³ S-1 (S-2, S-3 a pod.) – označovanie odborov, alebo oblastí je určitým štandardom v rámci NATO. Číslo označuje oblasť a písmeno spravidla stupeň velenia. 1 – personalistika, 2 – spravodajstvo, alebo bezpečnosť, 3 – operácie (operačné), 4 – logistika, alebo zásobovanie, 5 – plánovanie, 6 – spojenie, komunikácia, 7 – výcvik, 8 – financie a pod. Písmeno S v tomto prípade označovalo stupeň praporu.

Počítalo sa s tým, že títo vaši „zverenci“ budú bojovať proti Talibanu?

Áno. V tej dobe takto reálne aj bojovali. Spolupracovali s koalíčnými silami. Takže áno, pôsobili proti nim. Taliban ich napádal aj počas presunov konvojov, aj tých vojakov, ktorí zásobovali základne.

V konečnom dôsledku však Taliban pred pár rokmi moc prevzal úplne.

Vyzerala to tak, že hej. Ale priznám sa, že už som tam tú situáciu neskôr až tak nesledoval.

Ktovie, čo sa stalo s týmito vojakmi, ktorých ste cvičili...

To je zaujímavá otázka. Tiež sme sa už s pár kolegami, kamarátmi zamýšľali nad tým, že ktovie, ako dopadli. Ad 1: Človek si to nemá ako overiť a ad 2: možno ani nechce zisťovať. Tarin Kowt⁴ sa neskôr stal pomerne silnou baštou Talibanu, ale aj Uruzgan ako provincia, tak je dosť možné, že v tých budovách, kde sme pôsobili, sídlia vojaci Talibanu doteraz. Už som to potom nezisťoval.

Aha... tak by ma zaujímalo, či tým afganským vojakom dali generálny pardon, alebo ich postrieľali, alebo ešte dodnes sedia všetci vo väzení?

Opakujem. Nemám si to ako overiť. Predpokladám, že vyšší dôstojníci, ktorí nestihli „prezliecť kabát“, boli na výstrahu popravení, možno niektorí nie. Je to ťažko povedať. V tomto smere je to divoká krajina. Sú menej ohľaduplní, ako sme boli my u nás pre zmene moci.

Obráťme list. Ako ste sa v Afganistane zžili s podnebíom?

Podnebie bolo celkom fajn. Boli sme vo vyššej nadmorskej výške. Tarin Kowt alebo TK,⁵ ako sme mu hovorili, je tak 1500 metrov nad morom alebo aj viac. Fungovali sme podobne, ako keby sme boli u nás na Chopku. Počasie bolo teplé a suché. Dodržiavali sme určité pravidlá, ak sme chceli

prežiť. Napríklad sa to týkalo pitného režimu. Nebolo tam vlhko, tak sme až tak nevnímali ani to teplo. Vlhké teplo je horšie ako suché. Na druhej strane suché teplo je nebezpečnejšie na dehydratáciu. Balená voda tam však bola všade. S kohútika sa tam piť nedalo (smiech).

Boli tam aj nejaké špecifické miestne choroby?

Nebezpečné sú tie rôzne druhy žltacky. Jeden druh žltacky je neliečiteľný. Keby som ho dostal, tento rozhovor by ste so mnou nerobili. Mal som len afganskú chrípku, to bola skôr taká aklimatizačná – „afgan flu“. Túto chrípku tam dostalo dosť ľudí. Len ma trochu dlhšie potrápila. Niekedy sme mali hnačky, ale inak nič vážne. V rámci základne sme mali aj nemocnicu a aj v rámci tímu sme mali dvoch medikov, takže v prípade potreby aj tí vedeli pomôcť, no a v Kandaháre bol doktor.

Ako vyzeral váš bežný deň, keď ste sa ráno zobudili – taký „bežný utorok“?

Tak bežný deň vyzeral asi tak, že som vstal, spravil rannú hygienu a išiel som na raňajky.

Prepáčte, že vám skočím do reči. Čo bývalo na raňajky?

Čo ste si vybrali, vzhľadom na to, aká bola kuchyňa. My sme mali jednu jedáleň – austrálsku, keďže naša základňa bola austrálska, resp. pod austrálskym velením. Šéf kuchyne bol Austráľčan, ale varili tam Filipínci a Malajci, ktorí používali exotické koreniny. V podstate to boli bežné raňajky ako vajíčka, párky, slanina, cereálie atď.. Výber bol celkom dobrý. Tým, že Tarin Kowt bola predsunutá základňa, tzv. FOB-ka⁶, tak mala trochu lepšie zásobenú kuchyňu. Najviac mi tam chýbali náš chlieb a naše pečivo (smiech). Mali tam skôr tie sendviče alebo žemličky z podobného cesta. Časom po 7 – 8 mesiacoch to bolo monotónne a už by si dal človek aj niečo iné. Nezabudnem, keď

⁴ Známy aj ako Tarin Kot.

⁵ TK - [tí kej].

⁶ Forward Operation Base.

som si dal po návrate tresku s rožkami. Na to som sa tešil dosť dlho (smiech). Cestou na raňajky sme sa zastavili v práčovni, potom som išiel do kancelárie, skontroloval si došlú poštu. Vzhľadom na to, že som na S2 pracoval nielen ako poradca, ale aj pre tím som robil vojskové spravodajstvo, tak som si prešiel systém, či nebolo niečo nové. Keď bol napríklad v noci raketový útok, pozrel som si detaily – kedy bol, kam bol smerovaný, či sú nejaké obmedzenia. Ďalej som si pozrel program na daný deň, aké sú úlohy. Potom sme mali s celým tímom brífing s veliteľom. Tu sa preberalo „kto, čo, ako“. Po rannom brífingu sa rozdelili tlmočníci. Nie všetci mali tlmočníka, napr. tlmočníka sme mali veliteľ a ja. Ja som ho potreboval, keďže som robil so spravodajcami. Ak boli zo spravodajského hľadiska zvýšené nejaké hrozby, ktoré sa týkali základne, alebo zvýšená hrozba raketových útokov, tiež som sa s tým oboznámil. Ja som o týchto veciach následne informoval veliteľa tímu. Neskôr som s ním sedel v jednej kancelárii, tak som mu to len zakričal na jej opačný koniec (smiech).

A tieto informácie ste sprostredkúvali aj afganským veliteľom?

Nie. Oni mali svojho spravodajského dôstojníka. Na tieto informácie som mal bezpečnostnú previerku a k týmto informáciám sme mali prístup len my. A nezdievali sa s nimi.

A nepomohlo by im to, keby o nich mali „vedomosť“?

Neboli to také informácie, ktoré by im pomohli. My sme v rámci našich pozícií poradcov radili, ako narábať s tými informáciami, ako ich využiť. Priznám sa, že v tejto oblasti si nie som úplne istý, ale myslím, že sa tam informácie nezdievali. Čo by im pomohlo, keby sa dozvedeli, že je vyššie riziko raketových útokov na nás? Lebo tie rakety väčšinou lietali viac na našu časť základne, nie na ich.

A taký raketový útok ste zažili?

Áno.

Ako to prebehlo?

Veľmi jednoducho. Ozvala sa siréna a bolo treba potom počkať, kým sa neozvala druhá siréna. Na našej základni bola väčšina priestorov pancierových, tým pádom sa u nás veľmi nechodilo do nejakých krytov. Či to boli ubytovacie priestory alebo kancelárske priestory, jedáleň, tak všetko bolo viac-menej pancierované. Každá väčšia budova predstavovala samostatný kryt. V Kandaháre to mali iné, bolo tam veľa nechránených priestorov. Pri nočných útokoch tam museli všetci vybiehať a ukryť sa v bombových krytoch. My sme mali tú výhodu, že sme nemuseli.

Koľko taký útok obvykle trval?

Väčšinou bola vypálená jedna raketa alebo dve. Potom sa čakalo, či sa vypáli ešte nejaká ďalšia. Tak to trvalo pár minút. Bolo jedno, či to bolo cez deň alebo v noci, keďže som bol stále v bunkri, prípadne som niekam prebehol a zavolať som veliteľovi, kde sa nachádzam. Iné to bolo v Kandaháre, kde chodili do bunkrov a viac sa informovali o tom útoku. Trvalo to cca 5 – 10 minút a potom sa ohlásil jeho koniec. Následne bolo vyhodnotené miesto odpalu, ktoré sa kontrolovalo vrtuľníkmi. Americké vrtuľníky Apache vzlietli a strieľali na to miesto odpalu už z diaľky. Ale toto je neoverená informácia (smiech). My sme mali dobrý systém na základni, vždy sme dostali varovanie včas. Na druhej strane sme mali asi šťastie, že boli asi menej „šikovní“ a veľmi sa im nedarilo triať dnu. Väčšinou sa stávalo, že bola základňa prestrelená. Pyrotechnici museli potom zbierať muníciu v poli.

Vráťme sa k tomu dennému zamestnaniu...

Tak po tých raňajkách sme buď pracovali s Afgancami alebo sme mali v kancelárii nejakú robotu, potom sa išlo na obed. Po obede zase to isté až do večere. Bolo tam akoby určené odkedy – dokedy sa robí, ale prakticky sme robili nonstop. Nebolo to tak striktné dané, že o štvrtjej poobede „padla“. Niekedy sme končili skôr, niekedy sme dorábali veci

ešte aj po večeri a chystali podklady na ďalší deň. Inak po večeri sa dalo ísť do posilňovne, oprat' veci, vyzdvihnúť z práčovne, niečo nakúpiť, mali sme na základni asi 2 – 3 obchodíky. Bol tam aj klasický americký armádny obchod nazývaný PX.⁷ Tam sa dalo kúpiť všetko od noža cez voľnopredajné lieky až po nejaké súčiastky. Do obchodu sme chodili tak raz za týždeň. Mali sme tam aj Starbucks alebo American Welfare Centre, kde sa dali požičať knihy a časopisy, dal sa tu zahrať pingpong, v pokoji si tu posediať a oddýchnuť. Bar tu neexistoval, v celom Afganistane platil tzv. suchý zákon.

Nemali ste za dobu misie chuť na alkohol, napríklad na pivo?

Neznášam pivo (smiech). Ale v zásade mi to tam nechýbalo, ja celkovo nepijem, dám si tak raz za rok. Nealko pivo tam bolo, malo také zaujímavé označenie „near beer“. Chutilo to vraj strašne.

Základňa bola členená na tú vašu časť a afganskú?

No, bolo to takto: celá základňa pozostávala z viacerých samostatných kempov – americký kemp, kemp afganskej národnej armády, kemp „Holland“, čo bola pôvodne holandská základňa, tu sme mali veliteľstvo my, a vedľa nás bol ešte kemp austrálskych špeciálnych síl „Russell“. Súčasťou bolo aj letisko, ktoré bolo zároveň vojenským a aj civilným. A, samozrejme, potom podporný servis, odpadové hospodárstvo a podobne. Strážili sa postupne viaceré perimetre. Strážil sa vonkajší perimeter, kemp „Holland“ sa strážil na vstupoch do základne. V podstate každý kemp mal svoj vlastný vstup do základne, ktorý sa strážil.

Koľko bolo na základni dokopy vojakov? 10-tisíce?

Nie, nie. To bola malá základňa, rádovo sa tam nachádzalo niekoľko tisíc vojakov.

Nelákalo vás ísť sa pozrieť napríklad do vedľajšej dediny alebo to nebolo možné?
Nie.

S miestnymi civilistami ste vôbec neprišli do kontaktu?

Ak nerátam tých, ktorí nám tam upratovali, tak nie.

A tí boli určite preverení, nie?

Určite áno. Teda svojim spôsobom sme aj prišli do kontaktu. Raz týždenne býval bazár, kde boli tiež skontrolovaní a preverení ľudia a na základe toho sa dostali dovnútra, medzi jednotlivé stupne stráženia. Chceli ste koberec, kúpili ste si koberec. Nedostali sa úplne až do našej základne, ale len za prvý perimeter. Tu bolo určené miesto, kde sa konal bazár a oni ponúkali svoje výrobky na predaj.

Nestala sa niektorá z tých brán cieľom teroristického útoku?

Počas nášho pôsobenia sme nemali útoky na brány. Viem ale, že napr. v Kandaháre také útoky boli.

Povstanci Talibanu si na vás netrúfli zaútočiť? Že by „zliezli z kopca“?

Nie. Hrozby tam však stále boli. Snažili sa napríklad infiltrovať cez afganskú armádu. Pár mesiacov pred tým, ako sme my prišli, tak tam riešili dosť vážny incident tohto typu. Išlo o incident „green⁸ on blue“⁹, keď afganský vojak, ktorý sa tváril ako spriatelenný, zaútočil na koalíčných vojakov. A raz sa nám stalo, že niekto prenikol do základne, ale aj to nebezpečenstvo bolo po pár hodinách eliminované. Bol vyhlásený zvýšený stupeň ohrozenia a plánovala sa obrana jednotlivých budov. Vonku sa vtedy pohyboval len tím, ktorý bol určený na odchyt narušiteľa. Takúto situáciu som zažil len raz za tých osem mesiacov.

⁷ PX [pi ex] – oficiálne Exchange, alebo AAFES – sieť amerických vojenských obchodov.

⁸ Spriatelenné jednotky, spravidla lokálne.

⁹ Vlastné jednotky.

Koľko slovenských vojakov sa nachádzalo na základni?

Tak to si pamätám „opät docela přesně“. Bolo nás tam dvadsaťjeden.

Dvadsaťjeden? Ja som si myslel, že povieťe tristo...

Nie, nie. My sme tam boli už v období, keď sa stiahla naša strážna jednotka. Slovenské strážne jednotky strážili kemp „Holland“ dlhé roky. Práve tieto jednotky boli stiahnuté pár mesiacov pred našim príchodom. V tej dobe išla základňa do útlmu.

Prečo?

Dokončoval sa výcvik jednotiek. Aj my keď sme končili, tak sme zhodnotili, že prápor je už pripravený a boli sme posledný z tímov. Rovnako aj Austráľčania sťahovali jednotky, znižovala sa prítomnosť koalícnych síl. Dochádzalo postupne k transferu, aby úlohy plnili afganská armáda a afganská polícia. Základňa sa postupne zmenšovala. Vyplývalo to z toho, že bola daná podmienka, aby sa územie vrátilo viac-menej do pôvodného stavu. Stavby, ktoré sa dali rozobrať, sa rozobrali, postupne sa likvidovali, napr. tie, ktoré sa už nepoužívali. Už nebolo potrebných toľko ubytovacích kapacít a postupne sa na základni tieto budovy búrali. Základný stavebný prvok základne bol pancierový kontajner. Z toho boli vybudované kancelárske priestory, jedáleň, ubytovňa. Ubytovanie pre vojakov pozostávalo z ISO kontajnerov, ktoré boli pancierové, mali okná, dvere, klimatizáciu. Kontajnery boli chránené „hesko bariérami“. Boli to koše z drôtu, v ktorých je nasypaná hlina alebo štrk a stavali sa z nich múry. Jedine sprchy a záchody neboli pancierované. Boli tiež rozoberateľné. Vzhľadom na to, že sa základňa zmenšovala, aj my sme sa museli sťahovať a presúvať v rámci kancelárskych priestorov.

Rozumiem. A Vy ste tam dokopy stráviťi koľko mesiacov?

Osem.

Čiže ste tam boli v rokoch 2012 – 2013?

Áno. Išli sme v decembri 2012 a vrátili sme sa na začiatku augusta 2013.

A povedzte mi, to je taká špekulatívna otázka – zdalo sa vám, že afganský prápor, ktorý ste tam cvičili, je dobre pripravený? Prečo to nakoniec dopadlo tak, ako to dopadlo?

Ten prápor sa mi javil vycvičený dobre. Na druhú otázku neviem odpovedať. To by bola iba špekulácia.

Pretože to pôsobí ako podobná situácia, keď Američania cvičili koncom 60. rokov minulého storočia južných Vietnamcov, investovali do toho energiu, čas, prostriedky... a potom sa tam objavil niekto z Vietcongu, povedal pár viet a ľudia ho nasledovali.

To je ťažko hodnotiť. Ja som sa na to nikdy takto nepozeral, ani som nad tým nepremýšľal. Toto prenechávam skôr nejakým teoretikom alebo niekomu, kto sa zaoberá politickou situáciou. Pre nás v tej dobe najdôležitejšie robiť si svoju robotu, robiť ju čo najlepšie a aby sme sa vrátili zdraví bezpečne domov.

Aký ste videli rozdiel medzi tým technickým zabezpečením na misii a na Slovensku? Bolo to iné, keď ste videli, čo majú napríklad Austráľčania? Alebo je to porovnateľné s tým, čo bolo „doma“? Rozdiel tam bol určite.

A zdalo sa vám to sofistikovanejšie alebo prepracovanejšie, napr. zbrane alebo materiálne zabezpečenie?

Rádiostanice sme používali obdobné ako na Slovensku. Ale naši spojenci majú silnejšiu logistiku, čo sa týka možností. Mali aj lepšie vybavenie, lepšiu automobilovú techniku, prepravníky mali modernejšie, keď to porovnáam s našimi. Ale išlo aj o to, že niektoré typy techniky by sa u nás ani neuplatnili. V niektorých veciach teda mali navrch, mali modernejšie systémy. Čo sa týka výzbroje, tak u nás sa v tej dobe ešte

neprenebrojovalo, čo sa týka osobných zbraní. Zbrane sme mali teda ešte pôvodné.

Takže ste používali samopal vzor 58?

Jasné. A pištoľ „čezeta“ vzor 82.

Kto tam bol Vaším veliteľom?

V tej dobe major Štefan Zemanovič.

Aká bola ešte nejaká mimoriadna udalosť počas vášho pobytu v Afganistane?

Mimoriadna udalosť (smiech)? Bol tam napríklad spomínaný jeden pokus o prienik, boli tam raketové útoky. Raketové útoky boli tak raz mesačne alebo raz za dva mesiace. Ale vyslovene nejaký ťažší ozbrojený útok si nepamätám. V tomto období bola provincia akoby pokojnejšia.

A inde to bolo napätejšie?

Bol som tam v období, keď zastrelili rotného Daniela Kavuliaka, my sme sa vracali v tom období.

O čo išlo presne? Zastrelil ho iný afganský vojak?

Áno. To bol vlastne prvý Slováč, ktorý zahynul v Afganistane v júli 2013. Zastrelil ho afganský vojak zo strážnej veže v Kandaháre. Potom tam boli nejakí naši vojaci od špeciálov.

A čo to znamená „od špeciálov“?

Zo Žiliny, z pluku špeciálneho určenia, resp. špeciálnych síl, ktoré tam pôsobili ako poradcovia pre nejaké jednotky. Inak tam boli len bežné incidenty. A aj keď bol nejaký vážnejší útok za bránou a nás to nijako neohrozilo, tak sme to nijako neriešili. Pamätám si jeden prípad, kedy vyletela nejaká „varňa“¹⁰ do vzduchu. To len v noci bolo počuť výbuch. My sme žili v nadzemnom bunkri bez okien – išlo o nadzemnú budo-

vu, ktorá mala hrubé železobetónové steny. Keďže okná nebývajú väčšinou odolné voči raketám, tak sme žiadne nemali.

Mali ste tam možnosť oddychu?

Mal. Možností tam bolo dosť. Niektorí chodili do posilňovne, niektorí pozerali televízor, niektorí čítali. Mávali sme niekedy aj filmové večery. Mali sme jedno vyhradené miesto, kde bola na stene plazmová televízia. Zvykli sme si zobrať z večere ovocie alebo zmrzlinu a pozerali sme film. Aj to bola výhoda malej základne, že sme mali lepšiu stravu a zmrzlinu každý deň. Večer sa išlo spať. Tento režim bol rovnaký 6 dní v týždni. Afganci majú víkend v piatok, to má asi väčšina moslimských krajín. Piatok sa označoval v ich jazyku džuma (jummah) a zároveň tento výraz označoval aj víkend. To neznamenal, že by sme nič nerobili. Ja som napríklad chodieval ráno do kancelárie, či nie je niečo nové. Ale potom sme napríklad upratovali izbu, ako bolo kedysi na „vojne“, tzv. hospodársky deň, v tento deň som telefonoval domov alebo písal e-mail. Komunikovať sa dalo na dobrej úrovni, keďže sme mali internet. Internet nebol taký rýchly ako u nás, ale skypevať sa dalo. Čo sa týka prania, niektorí si dávali prať veci a niektorí si prali sami. K dispozícii boli práčky aj sušičky. Ja som si dával prať, aj mi to pekne poskladali. Takže ten piatok bol kvázi taký údržbový deň. Afganci mali už štvrtok poobede „malú džumu“, to už „zmizli“ všetci. Ich ďalší týždeň sa začal zase v sobotu.

Dalo sa tam niekde plávať?

Nie. Človek sa tam kúpал občas kúpал vo vlastnom pote (smiech).

Obed a večera boli vždy v rovnakom čase?

Áno, čo sa týka stravy – raňajky, obedy aj večere boli vždy v rovnakom čase. Boli presne určené hlavné výdajné doby od – do, keď sa dalo ísť najesť do jedálne.

¹⁰ Varňa je slangové označenie, v podstate išlo o dom s dvorom, kde miestni pripravovali tzv. HME (Home Made Explosives) na výrobu napr. nástražných výbušných systémov (IED - Improvised Explosive Device).

Keď ste ráno otvorili oči v tom svojom kontajneri – bunkri, čo ste okolo seba videli? Môžete popísať tú miestnosť?

My sme nebývali v kontajneri, aj keď niektorí bývali aj tam. My sme boli ubytovaní v tzv. „NATO building“, išlo o dvojposchodovú železobetónovú budovu s hrubými múrmi bez okien. Na izbe sme boli ubytovaní traja. Nachádzali sa tam štyri dvojposchodové postele. Ja som býval s veliteľom a so zástupcom na izbe. Každý mal jednu posteľ, jednu skriňu bez dverí, pretože tam nebolo toľko priestoru, aby sa dali otvárať. Posteľ si každý upravil v rámci možností tak, aby mal aj nejaké súkromie. Napríklad pred posteľ sa dala skriňa, dal sa tam nejaký záves a pod.

A zbrane ste mali stále pri sebe?

Áno, tie som mal stále so sebou. Nemal som ich síce na sebe, keď som išiel spať, ale všetko som mal po ruke. Pištoľ som mal napr. zavesenú na dosah ruky a samopal pod posteľou.

**Cítili ste sa v tej izbe stiesneno? Nena-
rážali ste si neustále niekde hlavu?**

Nie. To bola celkom normálna izba. Len teda tam neboli dvere na skrinách aj z toho dôvodu, lebo keď bol nejaký poplach alebo, keď sme ráno vstávali a všetci by otvorili dvere na skrinách, už by sme sa tam nepohli. Trošku sme sa obchádzali, ale stále to bolo dobré. Neviem si však predstaviť, aké by to bolo, keby bola izba plne obsadená. Napr. austrálski vojaci, nižšie hodnosti, boli v izbe ôsmi. Tam to muselo byť ešte horšie. Tým, že my sme boli vyššie postavení a dôstojníci, mali sme väčší komfort v tomto smere. Pri posteli som mal aj malý stolík s notebookom, kde som vždy niečo pozeral, a to aj vo voľnom čase.

Ktoré filmy ste tam napríklad videli?

Filmy nie, ja som pozeral skôr seriály. Hviezdu bránu asi trikrát (smiech), to bola tiež jedna z tých voľnočasových aktivít. Zo začiatku sa hral aj pozemný hokej s loptičkou, ale to neskôr ustalo. Skôr v Kandaháre

prebiehali drsnejšie hokejové zápasy. Tam existovala už aj kvázi liga. To vyplývalo aj z toho, že Kandahár bol o dosť väčšia základňa. Nás nebolo až tak veľa a Austráľčania sa vlastne ani o hokej nezaují-
mali. Oni tam hrali skôr ten svoj kriket. To boli také „krvilačné zápasy“ (smiech) a celkovo to dosť prežívali. Ale myslím, že aj opačne to fungovalo rovnako, keď videli oni nás hrať hokej. Veľa Austráľčanov boli bývalí britskí vojaci. Majú taký zaujímavý systém, keď britský dôstojník odíde do výslužby a ešte má relatívne primeraný vek, môže sa vysťahovať do Austrálie, tam nemajú obmedzenia na prisťahovalectvo a tam môže vstúpiť opäť do austrálskej armády. Popri svojom britskom výsluhovom dôchodku dostáva ešte austrálsky armádny plat. Boli tam viaceré takéto prípady. Ale tak okrem športu chodili niektorí na prechádzky alebo aj behať. To sa mi nezdalo až také optimálne riešenie pre vysokú prašnosť. Kanalizácia v meste veľmi nefunguje, je tam len povrchová, preto prach obsahuje aj veľa vírusov a baktérií.

Vy máte štatút novodobého veterána. Aké vyznamenania ste dostali?

Mám odznak vojnového veterána, „klasickú“ NATO medailu (operácia ISAF „Non-Article 5 NATO medal“), potom mám našu medailu za ISAF a medailu Národnej gardy štátu Indiana. Náš tím fungoval v rámci dlhoročnej spolupráce medzi Ozbrojenými silami SR a Národnou gardou štátu Indiana. Táto spolupráca sa začala ešte pred vstupom Slovenska do NATO, bolo to v rámci programu „Partnerstvo za mier“. Oni mali partnerské vzťahy, pomoc a spoluprácu rozvíjajú napríklad s krajinami bývalého východného bloku. Napríklad Poliaci majú takúto družbu s Národnou gardou z Texasu. My sme velili vytvorenému tímu, ale bol zložený z príslušníkov Národnej gardy štátu Indiana a príslušníkov Kráľovskej austrálskej armády. Čiže náš tím bol zložený z príslušníkov armády troch krajín.

Čo vám misia symbolicky aj reálne dala a vzala?

Čo mi vzala? Vzala mi asi niektoré naivné predstavy, akí sme dôležití. To myslím tak trochu sarkasticky. Človek zistí, že sám to nikam nedotiahne. A dala mi zlepšenie, čo sa týka jazykovej stránky. Získal som schopnosti pracovať v sťaženom

medzinárodnom prostredí, pod tlakom. Človek tak žije neustále v strese, keďže išlo o vysoko rizikovú oblasť. A spoznal som nových ľudí z medzinárodného prostredia, ale aj zo Slovenska, s ktorými som v kontakte dodnes. A dala mi dobrý pocit, že som to zvládol.

Rozhovor bol zaznamenaný 22. februára 2024

O autoroch/ About the authors

Mgr. Peter Chorvát, PhD.

Vojenský historický ústav

Krajná 27, 821 04 Bratislava, Slovenská republika

e-mail: peter.chorvat@vhu.sk

<https://orcid.org/0000-0002-7361-7541>

PhDr. Katarína Mináriková

Vojenský historický ústav – Vojenský historický archív

Krajná 27, 821 04 Bratislava, Slovenská republika

e-mail: katarina.minarikova@vhu.sk

<https://orcid.org/0009-0000-7063-6045>